

UPOTREBA RAZLIČITIH SISTEMA SNAGA U OKVIRU STRATEGIJE ODVRAĆANJA

U nedavno objavljenom članku načelnika Zajedničkog gneralštaba francuskih oružanih snaga, generala Furkea,¹ date su nešto šire i preciznije nego ranije² namena i uloga postojećih „sistema snaga”, formiranih na osnovu ranije poznatih principa francuske ratne doktrine. S obzirom na to da sadrži neka preciznija objašnjenja o ulozi francuskih vazdušno-kopnenih „manevarskih” snaga i da je objavljen neposredno posle ostavke predsednika De Gola, ovaj članak je komentarisano p negde kao promena francuske ratne doktrine, odbacivanje dosadašnje „strategije odvracanja” i prihvatanje „strategije elastičnog odgovora”.

Mišljenja smo da, i pored toga što ukazuje na neke nove zadatke u okviru uloge „vazdušno-kopnenog sistema”, članak ne daje pravo na zaključak o korenitoj promeni dosadašnje francuske ratne doktrine i strategijskih koncepcija, a najmanje bi se smeo povezivati sa ostavkom De Gola. U stvari, članak sadrži predavanje generala Furkea održano pred slušaocima Instituta za visoke vojne studije narodne odbrane Francuske 3. marta ove godine, što znači pre pomenute ostavke.

Autor u uvodu članka konstatuje da osnovu izgradnje oružane odbrane određuju opšta politika, politika odbrane i vojna politika jedne zemlje, a da njena efikasnost zavisi ne samo od veličine i karaktera snaga i sredstava, već i od principa i načina njihove upotrebe. Istovremeno doktrina upotrebe mora biti usaglašena i sa karakteristikama sredstava sa kojima se u datom momentu raspolaže. Shodno tome, francuska doktrina upotrebe oružanih snaga zasniva se na postojećem strategijskom nuklearnom naoružanju i planiranom taktičkom kojim će Francuska uskoro raspolagati, pa su i oružane snage tako formirane i sastoje se od: strategijskih nuklearnih snaga, tj. aviona Mirage IV, kao nosača nuklearnog oružja, i strategijskih balističkih raketa zemlja-zemlja i more-zemlja, snaga namenjenih za teritorijalnu kopnenu i vazdušnu odbranu, vazdušno-kopnenih i pomorskih snaga, opremljenih nuklearnim bor-

¹ *Emploi des différents systèmes de forces dans le cadre de la stratégie de dissuasion*, „Revue de défense nationale”, Francuska, maj 1969. god.

² Général Charles Ailleret: *Défense „dirigée” ou défense „tous azimuts”*, „Revue de défense nationale”, Francuska, decembar 1967. god. Prikaz ovog članka objavljen je u „Vojnom delu” br. 2/1968. god. str. 128.

benim sredstvima (u stvari, operativnih ili „manevarskih” snaga) i snaga za intervenciju. Upotreba ovih snaga predviđa se na osnovu principa poznate francuske strategije odvratanja.

U prvom delu članka autor objašnjava osnovni cilj doktrine upotrebe snaga u nuklearnim uslovima. Po njegovom mišljenju ona treba da omogućí i odredi kombinaciju raznih sistema snaga da bi se što pre i uz što manje troškova došlo do strategijske odluke.

Upoređujući period klasičnih eksploziva i ograničenih dometa (bez obzira na daljna dejstva avijacije koja su samo proširila pojam ratišta, ali u suštini nisu otklonila problem) i novonastali period, general Furke smatra da je u ranijem periodu za ostvarenje uspeha bila potrebna jedinstvena strategijska kopnena, vazdušna i pomorska akcija koja se, pošto je svakom vidu posebno unapred bio određen materijalni objekt — na osnovu opštih postavki ratne doktrine, vodila metodom postepenog dejstva od periferije ka centru do konačnog uništenja glavnog objekta. Danas se jedinstvo akcije ostvaruje mogućnošću strategijskog udara kopnenim, vazdušnim i pomorskim putem po jednom glavnom objektu, odnosno pobeđa se postiže kombinacijom upotrebe, strogo uzevši, angažovanjem svih sistema snaga — pod stvarnom pretnjom strategijskog udara.

Iz ovoga proizilazi zaključak da se ne radi samo o planiranju operacija u prostoru, već o tome da se obezbedi da — bez obzira na situaciju u kojoj se Francuska može naći, s obzirom na protivnika i držanje saveznika — protivnik bude ubeden u to da ona hoće i može da pribegne upotrebi strategijskog oružja.

Prema autorovoj koncepciji ta dva osnovna uslova „hteti” i „moći” treba realizovati u momentu krize, s tim što prvi uslov treba da realizuju političari, a drugi vojnici. Iz citata poznate misli „da do apsolutnog rata nikad ne dođe potrebno je preduzeti sve da on može početi svakog trenutka”, autor zaključuje da je zadatak vojnih rukovodilaca da prikupe sredstva i definišu doktrinu njihove upotrebe tako da taj rat postane i mogućan. Međutim, sada treba odgovoriti na suštinsko pitanje — kako to učiniti?

Teorijski posmatrano izgleda da je vrlo lako obezbediti se od svake pretnje agresije. Međutim, s jedne strane, izvesni imperativi vojne tehnike zahtevaju da se razjasni i podrži glavna akcija strategijskih nuklearnih snaga, a, sa druge, mogu se zamisliti sve situacije u kojima bi alternativa „sve ili ništa” oduzela verovatnoću i verodostojnost da će Francuska ovu silu stvarno i upotrebiti.

Da bi se odgovorilo na gore postavljeno pitanje „kako to učiniti”, potrebno je predvideti najpre neophodne uslove da bi se potencijalnoj upotrebi strategijskih nuklearnih snaga dao maksimum verovatnoće i to:

a) treba otkriti namere mogućeg protivnika i njegove verovatne stepene angažovanja sopstvenih sredstava, odnosno otkriti granicu do koje on ima nameru da ide, a to uključuje i sopstvenu vojnu akciju, koja ne mora biti istog stepena kao i protivnikova, ali čiji je cilj ili da ga prisili na prekid agresije ili, pak, da otkrije njegovu nameru, tj. da li je odlučio da upotrebi svoja strategijska sredstva;

b) treba odrediti stepen testa na kome će se potpuno videti sopstvena volja za upotrebom strategijskih nuklearnih snaga; odredi-

vanje ovog stepena zavisi od niza uslova, od držanja saveznika i od definicije šta je od „vitalnog” interesa u momentu krize; neposredan napad na francusku teritoriju, ili razaranja koja francuske oružane snage ne mogu više kontrolisati, predstavlja, svakako, vitalni interes, mada ga autor smatra ekstremnim slučajem; postavlja se pitanje, i to samo kao školski primer — kako bi bilo francusko reagovanje u slučaju da saveznici nisu odlučili da idu na upotrebu nuklearnih sredstava iako je došlo do invazije teritorije SR Nemačke;

c) raspoloživa sredstva i vojna akcija treba da omoguće političkoj vlasti da odabere najpovoljniji moment za upotrebu strategijskih nuklearnih sredstava.

„Manevarske snage” koje se nalaze na granicama, operativna odbrana teritorije i policija u unutrašnjosti zemlje, teritorijalna PVO i pomorske izviđačke snage treba da zajedno svojim dejstvima obezbede ostvarenje pomenutih uslova.

Što se tiče veličine tih snaga autor izražava neslaganje sa američkim stavom da klasične snage NATO-a treba da budu toliko jake da se bez upotrebe N b/s mogu uspešno suprotstaviti snagama Varšavskog ugovora; on zastupa gledište da ove snage treba da raspoložu taktičkim nuklearnim sredstvima, čime se jasno izražava volja da se priđe angažovanju N b/s čim neprijateljstva dostignu unapred određenu granicu.

U drugom delu članka autor izlaže koncepcije i uslove upotrebe svakog sistema snaga posebno.

Dva važna uslova treba da budu ispunjena da bi strategijska nuklearna snaga mogla biti efikasno upotrebljena: prvi, ona treba da je u stanju da se aktivira trenutno, naime, odmah pošto je doneta odluka političke vlasti o tome, i drugi, ona treba da je maksimalno moguće obezbeđena, odnosno treba da postoji stopostotna sigurnost da će jedan od delova ovog sistema, i to dovoljno snažan, moći da bude bezuslovno aktiviran.

Prvi uslov — trenutnost upotrebe — zasniva se na operativnoj gotovosti strategijske nuklearne snage već u doba mira, na obilju sredstava veze i komandovanja, njihovoj raznovrsnosti i mogućnosti stalnog dejstva i na takvom planiranju dejstava ovih snaga da se za svaku pretpostavku bombardovanja predviđa samo jedan signal (u vidu broja), odnosno da se akcija može preduzeti jednostavnim prenošenjem tog signala (broja) od političkog rukovodstva — izvršiocu.

Drugi uslov — sigurnost dejstva — obezbeđuje se raznim sredstvima i dejstvima: različitošću sistema (strategijski projektili zemlja-zemlja, more-zemlja, eventualno avioni), zatim rastresitošću rasporeda na kopnu i moru, statičkom zaštitom (pomoću silosa) i aktivnom zaštitom od komandosa, subverzivnih dejstava i vazdušnih ili pomorskih napada.

Političko rukovodstvo koje donosi kapitalnu odluku o angažovanju ove snage mora biti dobro zaštićeno i uvek u stanju da sigurno dejstvuje.

Strategijske nuklearne snage štite žandarmerija, snage teritorijalne odbrane, a eventualno i „manevarske” snage, pomorske snage (posebno pri ulasku i izlasku podmornica-nosača projektila u ili iz luke),

protivvazdušna odbrana. Zaštita strategijske nuklearne snage predstavlja prioritetni zadatak svih ovih snaga.

Vazdušno-kopnene borbene jedinice koje sačinjavaju sistem „manevarskih snaga” imaju zadatak da ispituju namere neprijatelja, posebno da mu pokažu sopstvenu volju da se neće uzmicati bez obzira na posledice. Ove snage, kao što je poznato, čine pet mehanizovanih divizija, opremljenih nuklearnim sredstvima za čiju je upotrebu nadležan komandant divizije, podržanih taktičkom avijacijom koja, takođe, raspolaže nuklearnim sredstvima; prema tome, one raspolažu velikom sposobnošću razaranja. Međutim, u odnosu na potencijalnog protivnika, ove snage nisu namenjene za vođenje odlučnih odbrambenih dejstava za duže vreme, već imaju zadatak da manevarskim dejstvima, koristeći podršku iz vazduha, pariraju manje protivnikove akcije za potrebno vreme, zadržavajući pri tome sposobnost upotrebe taktičkih nuklearnih borbenih sredstava — pre nego što dođe do strategijskog nuklearnog dvoboja.

Ove „manevarske snage” nalaze se na istočnim i severnim granicama Francuske i predviđeno je da tesno koordiniraju sa snagama ostalih zemalja—članica NATO-a. Međutim, autor je mišljenja da treba predvideti i samostalnu upotrebu ovih snaga, navodeći da bi takav slučaj mogao nastupati ako zemlje—članice NATO-a ne bi postigle potpun sporazum o momentu kada treba prići upotrebi nuklearnih sredstava. U tom slučaju se, čak, predviđa da će francuske vazdušno-kopnene snage biti angažovane samo na francuskoj teritoriji, a strategijske snage isključivo za odbranu teritorije Francuske.

Izvršavajući zadatak ispitivanja protivnikovih namera, manevarske snage treba da mu manifestuju sopstvenu volju za otporom i bez pribegavanja strategijskom dvoboju, odnosno one treba da osiguraju da ne dođe do preuranjenog strategijskog udara.

Po oceni autora ispitivanje namera protivnika može se sastojati iz serije postepenih akcija; međutim, praktično za Francusku, zbog njenog geografskog položaja, ovo ispitivanje se završava u trenutku kada su francuske oružane snage stupile u dodir sa protivnikovim snagama; u stvari, nov element predstavlja sam taj dodir i činjenica da je Francuska na svoju inicijativu postala neprijateljska strana. Taj novi element može izazvati četiri različita reagovanja protivnika, od kojih su dva značajna: ako prekine svoja napadna dejstva, optimalni cilj je postignut, ako ih, pak, nastavi, od tog trenutka svim francuskim snagama, po čitavoj dubini ratišta, njegove su namere potpuno otkrivene. Protivnik može, takođe, da nastavi svoje napredovanje, potiskujući delove francuskih snaga koji su u dodiru s njim, s tim da ne dejstvuje protiv drugih francuskih snaga; najzad, on može da napada samo francuske snage koje se nalaze van nacionalne teritorije. Ova dva poslednja načina protivnikovog reagovanja mogu se dvojako tumačiti: ili da Francuska momentalno ne predstavlja cilj njegovog dejstva ili pak da protivnik primenjuje „strategiju zatvorenog polja” (dejstvo samo po određenoj teritoriji dok se ne postigne postavljeni cilj, a zatim dejstvo po sledećoj), čime želi da što duže zaštiti sopstvenu teritoriju od masovne odmazde. U ovakvom slučaju Francuska se — zbog neravnopravnog

odnosa u klasičnim snagama — ne može prepustiti isključivo klasičnoj odbrani, niti pak nagađanju u pogledu mogućih daljih protivnikovih namera.

Iz analize ova četiri mogućna slučaja protivnikovog reagovanja autor izvodi zaključak da angažovanje francuskih oružanih snaga na nivou borbenog dodira predstavlja prvi test i da nije potrebno, pa čak ni moguće, pristupati drugom testu sa jačim snagama.

Drugi test teži, u stvari, da donese nov zaokret u procesu ispitivanja snaga, menjajući mu suštinu — otvaranjem taktičke nuklearne vatre.

Jedno tako šematsko raščlanjavanje operacija može izgledati pomalo školsko; u stvarnosti, borbe se ne mogu podvrgnuti tako ostrim podelama, čak je moguće da u ovom stadijumu, a iz razloga neposredne ugroženosti teritorije Francuske, njene strategijske snage stupe u dejstvo već od ovog trenutka. Verodostojnost ovog strategijskog dejstva pojačana je dejstvom manevarskih (operativnih) snaga. S druge strane, manevarske snage, samom svojom strukturom, sprečavaju protivnika da misli da će jedna agresija ispod strategijskog nivoa omogućiti mu da izbegne dejstvo francuskih nuklearnih oružja, bar taktičkih.

Ovde se radi, ističe autor, o političkoj odluci od koje se očekuje strategijski rezultat — da se na celom ratištu zaustavi protivnikovo nastupanje. Ne ulazeći u oportunističke odluke, on želi da ukaže na manje ili više povoljno vreme za angažovanje ovih sredstava. Zbog toga, po autorovom mišljenju, treba utvrditi činjenice, podsetiti se na principe i izvući zaključke:

prvo, taktičko nuklearno oružje je borbeno sredstvo koje određuje karakter manevra;

drugo, vlada određuje najpovoljniji momenat za početnu upotrebu taktičkog nuklearnog oružja, kao i za angažovanje glavnine vazdušno-kopnenih snaga;

treće, pošto vlada želi da preduzme odlučnu akciju, vazdušno-kopnene snage moraju se upotrebiti grupisano jer treba da pripreme otvaranje nuklearne vatre;

četvrto, jedino će dejstva vazdušno-kopnenih snaga, pod uslovom efikasne upotrebe nuklearne vatre, moći da — na inicijativu komandovanja — prethode odluci vlade; sredstva određena za ova dejstva biće ograničena;

peto, nalazeći se od samog početka u nepovoljnom odnosu (slabog prema jakom) u pogledu klasičnih snaga i u poziciji „branioca”, Francuska ne može da prihvati stav da i u operacijama računa na odmazdu i ide na strategijsku defanzivu; naprotiv, dejstvo snaga, uključujući tu i otvaranje nuklearne vatre, treba da se postavi u perspektivu ofanzive i da obezbedi preuzimanje inicijative samim ovim otvaranjem nuklearne vatre; ova, opet, od trenutka kada se pridruži dejstvu manevarskih snaga, ne sme biti simbolična, već maksimalno efikasna.

S druge strane, zahtev za njenom maksimalnom efikasnošću pretpostavlja upotrebu ovih sredstava u okviru čitave Evrope i udare po protivniku što dalje od sopstvenih granica. Međutim, prinuđenost vlade da ovim sredstvima reaguje u uslovima koji se teško mogu predvideti, kao i teškoće izazvane eventualnom delimičnom dezorganizacijom iz-

vesnih savezničkih borbenih delova ispred fronta francuskih snaga, mogu dovesti do situacije da se ovim sredstvima reaguje na kratkim udaljenjima od francuskih granica, uz što je moguće bolje korišćenje pret hodnih savezničkih dejstava.

Upotrebu ovih sredstava na francuskoj teritoriji autor smatra ri zičnom operacijom koja se pre može staviti u okvire jedne odbrane po svaku cenu — predviđene u slučaju kada je dalje odvracanje ne moguće — nego u okvire jednog pravog manevra odvracanja.

Bez obzira na mesto i vreme angažovanja manevarskih snaga u predviđenim uslovima, treba pretpostaviti, smatra autor, da će borba već u prvim časovima posle dodira dostići maksimum intenziteta; naime, bilo bi nerazumno pretpostaviti da neprijatelj neće otpočeti sa nukle arnom odmazdom koja je u stanju da uništi znatan deo francuskih manevarskih snaga, a u svakom slučaju da ih dezorganizuje, čak iako posle toga on odustane od tih ciljeva. Uostalom, konstatuje autor, niko nije u stanju da danas predvidi kako će izgledati zona borbenih dejstava i kakve će biti obostrane mogućnosti za vođenje daljih operacija. Zbog toga ove snage moraju biti tako pripremljene da, na svoju inicijativu i ne čekajući nova naređenja, mogu produžiti borbena dejstva u svim mogućnim oblicima, od organizovane borbe do gerilskih dejstava, za visno od datih uslova.

Zaključujući deo o načelima upotrebe francuskih manevarskih (operativnih) snaga, autor ističe da one odgovaraju zahtevima strate gije odvracanja, ali ostaje da se vidi kada se treba odreći ideja o neprekidnom frontu, o opštoj neposrednoj zaštiti i koliko treba po kloniti poverenja onome što treba da ih zameni: jačini i pokretljivosti mogućnih dejstava.

Operativnoj odbrani teritorije autor postavlja sle deće zadatke:

zaštita baza strategijskih nuklearnih snaga i objekata od vitalnog značaja za zemlju, sve dok ona ne postane bespredmetna;

učeeće u dejstvima koja izvode manevarske (operativne) snage na francuskoj teritoriji i to pod komandom komandanta ovih snaga, a u uslovima prilagođenim mogućnostima teritorijalnih jedinica;

uništavanje infiltriranih neprijateljskih delova, odnosno ubače nih vazdušnim ili pomorskodesantnim putem uz eventualnu pomoć de lova operativnih snaga;

obezbeđenje mobilizacije i svih vrsta veze, snabdevanja i podrške operativne armije;

učeeće u realizaciji opštih planova civilne zaštite;

učeeće u održavanju reda ili potpuno preuzimanje vlasti;

pripremanje i aktiviranje, u potrebno vreme, zona vojnog otpora.

Ovako veliki broj zadataka, po mišljenju autora, nipošto ne znači da su sve teritorijalne jedinice pozvane da ih u potpunosti i izvrše; to zavisi od uslova predviđenih posebnim planovima. Teritorijalna odbrana je oblik borbe zasnovan na volji svih građana da pružaju otpor svuda, svim raspoloživim sredstvima, protiv svakog protivnika i u svim mo gućim uslovima, bilo u unapred pripremljenim zonama za pružanje organizovanog otpora, bilo u svakoj drugoj zoni gde se bilo kakve snage mogu ponovo sakupiti — u slučaju da francuska teritorija bude oku-

pirana. Ovakva odbrana zahteva dugotrajne mirnodopske materijalne i moralne pripreme i stvarnu volju svih građana da pružaju bezuslovni otpor svakom neprijatelju.

Zadatke i načela upotrebe ostalih sistema snaga autor, general Furke, samo ukratko pominje, ponavljajući već do sada poznate i više puta tretirane stvari u ovom i drugim francuskim vojnim časopisima.

Mišljenja smo da se na osnovu ovih razmatranja u članku može izvući zaključak da će osnovu daljeg razvoja francuskih oružanih snaga predstavljati proizvodnja i naoružavanje vazdušno-kopnenih manevarskih snaga taktičkim nuklearnim sredstvima. Posle prvog desetogodišnjeg plana razvoja, čiji je osnovni cilj bio izgradnja strategijskih nuklearnih snaga, verovatno da nastupa period u kome će, osim daljeg usavršavanja sistema strategijskih nuklearnih snaga, osnovu predstavljati izgradnja taktičkih N b/s.

Osnovno je u ovom članku autorovo objašnjenje namene i uloge vazdušno-kopnenih manevarskih snaga i upotrebe taktičkih N b/s. Izgleda da su izloženi principi, u stvari, dalja razrada francuske koncepcije strategije odvrćanja, zasnovane na maloj seriji svih vrsta nuklearnih sredstava. U dosadašnjim objašnjenjima francuske ratne doktrine polazilo se od postojanja dva elementa: strategijskih nuklearnih snaga i manevarskih konvencionalnih snaga. Ovaj drugi sistem imao je i do sada zadatak ispitivanja namera potencijalnog protivnika, s tim što je posle te faze, predviđene kao kratkotrajne, planirano donošenje odluke o upotrebi svih raspoloživih strategijskih nuklearnih snaga.

Naoružavanjem ovih manevarskih snaga taktičkim N b/s sada se stvara mogućnost za, eventualno, još jednim testom pre donošenja odluke o upotrebi strategijskih sredstava, mada se i dalje predviđa vrlo kratko vreme za izvođenje i prvog i drugog testa.

Na osnovu ovoga se, za sada, može zaključiti da iako francuska ratna doktrina uvodi nov stepen u eskalaciji, i to nuklearni, on ne znači njeno izrazitije približavanje američkoj strategiji elastičnog reagovanja, iako u sebi nosi izvesne elemente „elastičnosti”.

Svakako da sve manja verovatnoća opšteg nuklearnog sukoba, uz upotrebu strategijskih nuklearnih sredstava, primorava i Francusku da traži druga rešenja usled nepovoljnog odnosa svojih klasičnih snaga. Na osnovu ovde izloženog, izgleda da ga ona trenutno nalazi u taktičkim nuklearnim sredstvima.

V. S.

OKLOPNE SNAGE U RATU NA SREDNJEM ISTOKU

Brzi uspeh izraelskih oklopnih snaga u junskom ratu 1967. god. na Srednjem istoku¹ ostao je do danas izvesna zagonetka. Za manje od šezdeset časova brojčano slabije izraelske oklopne snage uspele su da unište ili neutrališu dve protivnikove oklopne divizije, pet tenkovskih brigada i oko desetinu pukova oklopne artiljerije. Gubici koje su tom prilikom pretrpele izraelske oklopne snage beznačajni su u poređenju sa onima njihovog protivnika. Od 1.100 tenkova i samohodnih topova, koliko su snage UAR imale raspoređene na Sinaju i u oblasti Gaze, gotovo 800 je bilo uništeno ili zaplenjeno neoštećeno.

U tom sukobu oklopnih snaga na Sinaju, za koji se može reći da je bio jedan od većih u novijoj istoriji ratova, učestvovalo je sa obe strane blizu 2.500 oklopnih borbenih vozila — tenkova, oklopnih kola, samohodnih topova i oklopnih transportera.

Bio je to treći sukob izraelskih i egipatskih oklopnih snaga za poslednjih 19 godina. Međutim, iako se oprema egipatskih oklopnih snaga za to vreme znatno poboljšala, vojne starešine UAR — po mišljenju autora — nisu paralelno sa tim izvukle i potrebna iskustva, primenjujući u praksi taktičke pouke iz ranijih sukoba u pustinjским uslovima.

Sastav snaga. Autor članka smatra da ratna formacija egipatskih oklopnih divizija nije bila pravilno određena i da je sadržavala izvesne nelogičnosti koje su se ogledale u sledećem: ona je za pustinjske uslove, kakvi uglavnom i postoje na Srednjem istoku, predviđala izvesne amfibijske kapacitete, zatim opremu za čišćenje snega, mehaničke testere — iako je ovde zemljište otvoreno i bez ikakvog drveća, mosni i pontonski materijal (montiran na tenkovima) — za savlađivanje reka koje ovde ne postoje. S druge strane, ta formacija nije predviđala osnovnu opremu za ratovanje u pustinjским uslovima, tj. njome nisu bili predviđeni buldožeri, tenk-buldožeri i vučni vozovi, bez kojih se ratovanje oklopnim snagama na Srednjem istoku, po autorovom mišljenju, ne može ni zamisliti.

---

¹ *Armored Forces in the Middle East*, by Leo Heiman, *Military Review*, SAD, novembar 1968. god.

Ta formacija je, na primer, pored ostalog, predviđala da u sastavu oklopne divizije bude jedan bataljon amfibijskih tenkova PT-76 i jedan bataljon amfibijskih oklopnih transportera BTR-50. Tvorci ove formacije verovatno su pretpostavljali da se amfibijski tenkovi PT-76 mogu upotrebiti na svakom zemljištu, bez obzira da li na njemu postoji potreba za savladivanjem reka ili ne postoji. Praksa je, međutim, pokazala da se egipatska posada u tim dobro zaptivenim tenkovima, sa nedovoljnom ventilacijom, formalno kuvala na vrelom, pustinjskom suncu.

Ta formacija je, dalje, predviđala teške tenkove JS-3 (ovi su kasnije zamenjivani novijim tipom T-10), koji su za evropsko ratište, svakako, izvanredno efikasno borbeno sredstvo, jer su u stanju da ruše omanje kuće i zaseoke, da bunkere sravnjuju sa zemljom, da se probijaju kroz omanje šumice, kao i da primaju na sebe udare protivničkih oklopnih snaga. Prema egipatskim taktičkim načelima, ti tenkovi su korišćeni za podršku protivoklopne artiljerije u borbi, a njihova posada je bila obučena da u borbi dejstvuje, uglavnom, sa zatvorenim kupolama.

Teški tenkovi JS-3, a to bi se moglo reći i za tenkove T-10, nisu opremljeni uređajima za klimatizaciju, što svakako nije ni potrebno za evropsko ratište gde su, uglavnom, umereni klimatski uslovi. S druge strane, ti tenkovi su odlično zaptiveni protiv radioaktivnog dejstva u slučaju korišćenja nuklearnog oružja. Rezultat njihove upotrebe u ratu na Sinaju, kao posledica vreloug sunca, bio je da je posada tih tenkova vrlo sporo reagovala. Njihova brzina gađanja je bila toliko usporena da su izraelski borci sa neoklopljenih džipova, gađajući bazukama ili protivoklopnim ručnim bombama, uništili ili zaplenili nekoliko teških tenkova JS-3.

Upotreba buldožera i vučnih vozova. Autor ističe da se brzi uspeh izraelskih oklopnih snaga u tom ratu ima da u znatnoj meri pripíše velikoj upotrebi buldožera i vučnih vozova. Načelno, izraelske oružane snage koriste buldožere za gotovo sve borbene akcije, počev od čišćenja minskih polja i uklanjanja prepreka, do zatrpavanja borbenih zaklona, saobraćajnica, dubljih useka i krčenja neprohodnih planinskih puteva za tenkovske kolone koje nastupaju pozadi. One za te akcije raspolažu sa tri tipa buldožera: a) takozvanim tenk-dozerima u formacijskom sastavu inžinjerijskih četa (to su, uglavnom, tenkovi tipa Sherman koji napred imaju ugrađen buldožer), b) oklopnim buldožerima u sastavu inžinjerijskih bataljona (u stvari, to su teški „katerpillar” — buldožeri sa jakom, oklopljenom kabinom), c) običnim industrijskim buldožerima iz sastava rezervnih jedinica.

Vučni vozovi su za pustinjsko ratovanje od istog značaja kao i buldožeri. Tenkovi koji se kreću na svojim gusenicama oštećuju prvenstveno drumove, a zatim i sopstvene gusenice, naprežu i habaju motore, sistem transmisije i menjače. Prema izraelskim vojnim merilima tenkovi koji se dobro održavaju u tehničkom pogledu mogu izdržati stotinu moto-časova bez generalnog pregleda, pa čak i manjih opravki.

Izraelski tenkovi su u borbama na Sinaju imali ukupno 60 moto-časova, u Jordanu oko 50, a u Siriji oko 40. Po mišljenju autora da su se ti tenkovi, umesto na vučnim vozovima — kao što je to u stvari bilo, do borbenih rejona kretali sopstvenim motorom i gusenicama, oni

bi sebe lišili dragocenih moto-časova, jer bi tamo dospeli s motorima zagušenim finim pustinjskim peskom, s umornim posadama i ishabanim gusenicama, dok bi za njima ostala jako oštećena putna mreža.

Ratna formacija izraelskih oklopnih snaga predviđa da svaka jedinica ima znatan broj vučnih vozova. No, kako se to u praksi pokazalo nedovoljno, mobilisan je veliki broj civilnih vučnih vozova iz transportnih preduzeća. Svi vučni vozovi, i vojni i civilni, raspolagali su sopstvenim pogonskim motorom. Tamo gde ovakvih vučnih vozova nije bilo dovoljno, vršene su improvizacije. Naime, tenkovi su stavljani na velike pedesetotonske platforme sa gumenim točkovima koje su vukli obični traktori. Autor članka tvrdi da je do rejona za razvoj ili borbene rejona svaki izraelski tenk prebacivan pomoću vučnog voza ili improvizovane platforme.

Činjenica je da su veoma brzo prebacivanje, gotovo u toku jedne noći, izraelskih oklopnih jedinica sa jordanskog na sirijski front omogućile velike kolone vučnih vozova, koje su na svim putevima imale izuzetno pravo prvenstva.

Situacija u ovom pogledu kod oklopnih snaga UAR bila je, međutim, sasvim drukčija. One nisu raspolagale vučnim vozovima. Tenkovi koji su sa brodova iskrcavani u Aleksandriji ili Port Saidu bili su vozovima prebacivani do El Ariša i El Kantare, najistočnijih stanica na Sinaju, a odatle su se do rejona razvoja kretali sopstvenim motorom. Tenkovske brigade, razmeštene zapadno od Sueckog kanala, morale su da prevale stotine kilometara sopstvenom pogonskom snagom kroz pustinjski pesak. U toku tog prebacivanja tenkovi su imali toliko mehaničkih kvarova da su neki bataljoni stizali u borbene rejone sa polovinom ili dve trećine početnog ratnog sastava. Tamo gde bi buldožeri relativno lako i brzo mogli da raščiste prepreku na putu, tenkovi su morali da čekaju na inžinjerijske jedinice da najpre stignu i raščiste im put za dalji pokret.

Prema podacima koje autor iznosi može se zaključiti da su se inžinjerijske jedinice retko kad pojavljivale tamo gde su stvarno bile potrebne, pa su ovi tenkovi, krećući se, uglavnom, postojećim putevima, postajali lak plen izraelskih aviona. Nedostatak vučnih vozova doveo je, pored toga, i do vrlo sporog prebacivanja oklopnih jedinica sa jednog sektora na drugi.

Prilično kruta formacija egipatske oklopne divizije zasnivala se, u velikoj meri, na efikasnom sistemu komunikacija. Međutim, mnoge egipatske vojne starešine nisu bile dovoljno obučene da ih koriste čak i tamo gde su one postojale. Stiče se utisak da se nisu dovoljno poznavale osnovne razlike između oklopne napadne kolone, oklopne snabdevačke kolone i operativne grupe koja nastupa u koloni na pustinjskom bojištu. Mnogim egipatskim starešinama se činilo da je to sve jedno isto.

Oklopna napadna kolona je, kako ističe autor, operativna formacija koja se duž svoje taktičke ose nastupanja kreće potpuno organizovano. Ona je u stanju da stupi u borbu iz pokreta, bilo napred ili na jednom od svojih krila.

Oklopna snabdevačka kolona je, kao što to i njen naziv kaže, snabdevačka formacija koja se kreće putem. To može biti ili rezervni tenkovski bataljon koji ima zadatak da ojača neku oklopnu napadnu

kolonu, ili kolona kamiona sa gorivom, uljem, podmazom i municijom, čiji pokret štite oklopna borbena vozila, ili inženjerijska, pomoćna ili neka druga snabdevačka jedinica koja se kreće ka borbenom rejonu. Bilo o kojoj od ovih kolona da je reč, one se u toku marša štite od napada iz vazduha ili ubačenih grupa na zemlji, ali nisu organizovane za regularnu borbu protiv jačih protivničkih snaga.

Operativna grupa ne mora obavezno da bude oklopna, ali zato mora biti mehanizovana i veoma pokretna. Ona se može kretati duž jedne ili nekoliko taktičkih osa nastupanja. Može se kretati u paralelnim kolonama, u kolonama koje jedna drugu smenjuju, u kolonama koje jedna drugu presecaju ili u jednoj velikoj koloni. To je borbena formacija organizovana za specifične uslove zemljišta, prirodnih prepreka, protivničkih snaga — prema određenom joj zadatku.

Autor članka podvlači da su se egipatske oklopne i mehanizovane divizije i tenkovske brigade kretale jedino kao snabdevačke kolone. Zbog toga je često i bilo moguće da samo jedna izraelska tenkovska četa (10 do 15 tenkova) iz zasede iznenadi nekoliko puta jaču protivničku kolonu. U toku marša egipatski tenkovi su se često sudarali, udarali u džipove i kamione i time, u nameri da se razviju za borbeno dejstvo, još više doprinosili opštem metežu. U tom kratkotrajnom sukobu tenkovi su se više borili pojedinačno nego skupno, na četnom ili nekom višem nivou.

Slabosti taktičkih načela. Autor zatim iznosi da se iz egipatskih borbenih dokumenata i pravila zaplenjenih u Siriji i na Sinaju vidi da njihovo osnovno pravilo za razvoj pre stupanja u borbu predviđa razvijanje oklopnih jedinica u linijsku formaciju. Pravila dalje predviđaju da oklopne jedinice prilikom frontalnog sukoba snaga napadaju samo čelne protivničke jedinice, dok se ostale snage razvijaju prema već ustaljenim šemama borbe. U njima se ne predviđa napad iz marševskog rasporeda, kada je moguće prihvatiti borbu i sa obrnutim frontovima, kao što se, uostalom, često dešavalo u junskom ratu. Iskustvo je pokazalo da su oklopne snage koje na otvorenom, pustinjskom zemljištu nisu u stanju da prihvate borbu pod svim okolnostima i na svim pravcima veoma osetljive na napade čak i daleko manjih, ali dobro organizovanih, protivničkih jedinica.

Egipatske oklopne snage su u ovom sukobu često primenjivale ukopavanje tenkova u pesak, njihovo postavljanje pozadi ojačanih nasipa, iza utvrđenih položaja ili na zadnjim nagibima, što je oklopne snage lišavalo njihove glavne osobine — pokretljivosti. U slučajevima kada su egipatski tenkovi bili dobro maskirani, Izraelci ih nisu mogli odmah osmotriti tako da su im njihovi prvi plotuni nanosili prilične gubitke. Međutim, pošto bi tim prvim plotunima otkrili svoje položaje, izraelski tenkovi bi ih obilazili i natkriljavali, posle čega bi ih uništavali s boka ili s leđa. Za to vreme bi ih i izraelski avioni otkrili i tukli raketama, napalm i protivoklopnim bombama u tom njihovom ukopanom položaju.

Čak i kada su egipatske oklopne snage raspolagale najsavršenijom opremom, zauzimale dobre položaje, imale solidno komandovanje i znatno vremena za borbenu pripremu, njima je nedostajalo elastičnosti, inicijative i taktičkog iskustva. To se najbolje pokazalo u borbama

za glavnu raskrsluicu puteva zapadno od vazduhoplovne baze Bir Gafgafa na Sinaju.

Na izraelski tenkovski bataljon, koji je bio zauzeo tu bazu, izvršila je protivnapad jedna egipatska tenkovska brigada. Da bi zaštitili osetljivu i važnu raskrsluicu, Izraelci su ka njoj uputili omanju operativnu grupu sastavljenu od jedne čete tenkova tipa Centurion, dve čete oklopne pešadije, dva voda komandosa na džipovima i nešto inženjeraca. Nastupajući ka raskrsluicu grupa je naletela na noćnu zasedu egipatskog bataljona tenkova T-55, opremljenog infracrvenim uređajima za noćno dejstvo. Sa oba kraka puta, koji su se ulivali u raskrsluicu, egipatski tenkovi su otvorili sasređenu vatru.

U takvoj situaciji komandant izraelske grupe je naredio da se dva voda tenkova razvijaju u liniju i da tako ostanu, a da treći vod krene prema protivniku. Pošto nije raspolagao infracrvenim uređajima za noćno dejstvo, komandant grupe je ovakvim postupkom hteo da navede egipatske tenkove da se otkriju vatrom. Kao što je i pretpostavljao, na ovaj vod tenkova koji se kretao otvorena je vatra. Ostala dva izraelska voda tenkova, u linijskom rasporedu, uzvratili su odmah vatrom u pravcu odblesaka i pri tome postigli nekoliko pogodaka. Komandant je, zatim, u međuprostore ovih tenkova uputio oklopne transportere koji su, takođe, privukli na sebe vatru egipatskih tenkova. Izraelski tenkovi u linijskom rasporedu ponovo su otvorili vatru i pogodili još nekoliko protivničkih tenkova.

Kada se razdanilo na bojištu je ostalo koje uništenih, oštećenih ili napuštenih u ispravnom stanju oko 30 tenkova T-55. Izraelci su izgubili desetak tenkova i oklopnih transportera, ali je raskrsluica ostala u njihovim rukama.

Dejstva artiljerije. Razmatrajući ova dejstva, autor se zadržava na artiljerijskoj podršci oklopnim i mehanizovanim snagama; on smatra da je i ona, onako kako su je propisivala egipatska borbena pravila, pokazivala nedovoljnu elastičnost i sposobnost prilagođavanja specifičnim uslovima pustinjskog ratovanja. Ta podrška se zasnivala na postojanju centralistički organizovane artiljerije, pri čemu su istaknuti osmatrači javljali svojim pukovima i brigadama koje ciljeve treba tući, ali su krajnje vatrene zadatke određivali i dodeljivali viši štabovi.

Od metoda vatre pomenuta pravila predviđaju nepokretnu zaprečnu vatru, vatreni val i koncentracije vatre. Autor je mišljenja da sve ovo može, svakako, dobro da funkcioniše tamo gde postoje stotine i hiljade artiljerijskih oruđa na određenom sektoru fronta, koja su spremna da svojom ubistvenom vatrom pripreme odlučujući proboj protivničkog borbenog poretka. Međutim, na bojištu gde ne postoje čvrsti frontovi, gde se oklopne i druge snage ne zadržavaju toliko dugo na mestu da bi potpale pod artiljerijsku vatru i gde se borbena dejstva sastoje od brzih, elastičnih pokreta i silovitih juriša, pomenuti način artiljerijske podrške ne može se primeniti.

Izraelsku artiljeriju su sačinjavale jedinice samohodnih oruđa i minobacača 120 mm na oklopnim transporterima. Te jedinice su neposredno pratile oklopne kolone u napadu, kao i operativne i borbene grupe. Njihova jačina je obično bila divizion, a kada je bilo potrebno podržavati manje tenkovske jedinice, bataljone ili čete, njima su pri-

davane baterije. Komandovanje artiljerijom nije bilo centralizovano i svaki komandant diviziona, ili komandir baterije koji je podržavao neku tenkovsku jedinicu, pratio je komandanta te jedinice u istom komandnom tenku ili oklopnom vozilu, spreman da samoinicijativno otvara vatru gde je to potrebno, ne tražeći za to dozvolu od višeg štaba. Egipatske artiljerijske starešine, prema tvrdjenju autora članka, nisu imale ovakvo ovlašćenje.

Izraelsko taktičko načelo „HRSH“. Još jedna slabost egipatskih taktičkih načela u vezi sa specifičnim uslovima srednjoistočnog ratišta ogledala se, prema mišljenju autora, u tome što su predviđala da na protivničke borbene položaje treba najpre da napadaju srednji tenkovi, podržani teškim tenkovima i samohodnim topovima sa mesta. Zatim bi u tako stvorenu brešu trebalo da se ubace oklopne divizije koje bi, uz podršku artiljerije i avijacije, imale da prodru u dubinu i zauzmu određene ciljeve.

Izraelska borbena pravila ne predviđaju ovakvu podjelu uloga među tenkovima, niti bilo kakvu drugu, jer bi to negativno uticalo na integralitet, jedinstvo i kolektivnu snagu oklopnih jedinica. Doktrina upotrebe izraelskih oklopnih jedinica zasnivala se u ovom ratu na tzv. taktičkom načelu „HRSH“. Ova slova na hebrejskom jeziku označavaju načelo: proboj, gonjenje, tenk protiv tenka i uništenje. Pomenuto načelo predviđa da za postizanje ta četiri zadatka treba da postoji samo jedna borbena formacija, a ne da se za svaki od njih određuju različite jedinice. Ostvarenje tog načela postiže se neprekidnim izvođenjem operacija od strane određene oklopne jedinice, kao i brzim pretvaranjem neoklopnih jedinica u pokretne, mehanizovane jedinice — na taj način što bi im se pridali oklopni transporteri, samohodna artiljerija i komandosi na džipovima.

Ostvarenje načela „HRSH“ zavisi od brzog, ujednačenog i glatkog dejstva svih ešelona za podršku, koji se u borbi moraju kretati zajedno sa borbenom jedinicom, odnosno neposredno uz nju. To, praktično, znači da se ranjenici moraju izvlačiti i tenkovi opravljati pod vatrom, dok se snabdevanje gorivom i municijom mora vršiti u pokretu; sama promena borbene formacije pojedinih jedinica i njihovo određivanje za izvršenje drugih zadataka mora se obavljati bez gubitka vremena.

Izraelci ne prihvataju bilo kakvu podjelu na lake, srednje i teške tenkove, te stoga nastoje da do 1970. god. dođu do jednog univerzalnog tenka. Njih, takođe, ne impresionira mnogo napredak u razvoju protivtenkovskih borbenih sredstava, uključujući tu i vođene projektele i najnovije rakete. Oni smatraju da je najbolje protivoklopno borbeno sredstvo sam tenk, a najbolja zaštita od protivtenkovskih vatrenih sredstava — brz pokret i iznenađenje.

Autor na kraju ističe da je i ovaj, kao i drugi ratovi, pokazao da pobjeda u ratu ne zavisi samo od toga kakvom će borbenom tehnikom zaraćene strane raspolagati. U ratu je mnogo važnije kako je u oružanim snagama sprovedeno rukovođenje, komandovanje, kakvi su moral, disciplina, borbena obuka, inicijativa i elastičnost. Ako bilo koji od ovih osnovnih faktora zataji, teško da se i sa najboljom borbenom tehnikom može obezbediti pobjeda.

NAČELA UPOTREBE SOVJETSKIH VAZDUŠNO-KOPNENIH SNAGA

Podsećajući na svoj članak o osnovnim principima sovjetske ratne doktrine iz 1965. godine, autor u ovom članku¹ pokušava da uporedi i oceni sposobnost i spremnost sovjetskih kopnenih snaga i frontovske avijacije za dejstvo u uslovima konvencionalnog rata — uz postojanje nuklearnih borbenih sredstava, odnosno da odgovori na to da li su te snage, po svojim sadašnjim osnovnim karakteristikama, mono ili polivalentne.

Članak je očigledno inspirisan, s jedne strane, stavovima i mišljenjima francuskog Instituta sa strategijske studije u pogledu novih načela operativne veštine, koja se javljaju posle izraelsko-arapskog sukoba (a, možda, i posle oružane intervencije pet zemalja članica Varšavskog ugovora u ČSSR, avgusta 1968.), a, s druge strane, vidljivim isticanjem u govorima sovjetskih najviših vojnih rukovodilaca u poslednje vreme potrebe za harmoničnim razvojem svih vidova oružanih snaga.

Institut za strategijske studije najavljuje šire angažovanje i usmeravanje svojih daljih izučavanja na operativnu veštinu, polazeći od sledećih postavki: industrijska revolucija dovela je do tako skupih materijalno-tehničkih borbenih sredstava, da je danas jako teško opremiti ogromne armije kao nekada; ogromno povećanje vatrene moći i pokretljivosti dovelo je do odgovarajućeg smanjenja veličine snaga; izraelsko-arapski sukob predstavljao je savremeni sudar, gde su dva protivnika, opremljena ekvivalentnim naoružanjem i opremom, u pogledu upotrebe raspoloživih borbenih sredstava pokazali bitnu razliku u korišćenju prednosti koje im modernizacija tih sredstava pruža; rastresitost borbenog poretka izazvana smanjenim obimom snaga u odnosu na veličinu bojišta omogućuje odlučujuće (uništavajuće) manevre; sadašnje „strategijsko mačevanje” izvodi se sa četiri elementa: vrlo brzim vatra-rama avijacije i raketnih sredstava, brzo pokretnim snagama, i to vazdušnoprenosnim, oklopnim i motorizovanim, lagano (sporo) pokretnim snagama, kao što su klasična pešadija ili milicija, posadnim snagama koje se oslanjaju na stalnu fortifikaciju. Osnovni strategijski problem

¹ *La doctrine d'emploi du corps de bataille aéro-terrestre soviétique*, par Michel Garder, „Stratégie”, Francuska, № 17/1969. god.

še sastoji: prvo, u određivanju najbolje kombinacije ta četiri elementa u odnosu na odgovarajuću kombinaciju protivnika koji raspolaže sa ekvivalentna ova četiri elementa, i, drugo, u određivanju uslova za uspeh raznih mogućnih manevara — zavisno od odnosa snaga i veličine bojišta.

U nizu govora sovjetskih najviših vojnih rukovodilaca u ovoj godini ističu se — kao osnovna dva zadatka razvoja oružanih snaga — visoka borbena gotovost i harmonični razvoj svih vidova. S obzirom na to da je ranije, na osnovu sovjetske ratne doktrine, glavna uloga davana vidu strategijskih raketnih jedinica, kojima je nešto kasnije priključen i vid protivvazdušne i protivraketne odbrane, kao i da je pre nekoliko godina sovjetska ratna mornarica dobila zadatak da iziđe na otvorena mora, u kom smeru je i orijentisan razvoj podmornica i površinskih brodova, može se zaključiti da se sadašnje isticanje harmoničnog razvoja svih vidova najverovatnije odnosi na izmenjenu ulogu koja se sada daje kopneno-vazдушnim snagama, odnosno kopnenoj vojsci i frontovskoj avijaciji.

Autor najpre daje kraći pregled osnovnih postavki od kojih polazi sovjetska ratna doktrina; po sovjetskim gledanjima karakteristike jednog eventualnog sukoba između Istoka i Zapada bile bi sledeće:

a) U slučaju da imperijalistički blok otpočne rat protiv SSSR-a, ili bilo koje socijalističke zemlje, on bi neumitno dobio karakter opšteg svetskog rata, uz učešće većeg broja zemalja.

b) Takav sukob bi bio odlučujući oružani sudar dva suparnička društvena sistema, koji treba da se završi pobedom komunističkog sistema nad kapitalističkim, pod uslovom da se ta pobeda pripremi.

c) To će biti rat koalicija, u kome će — pored najnovijih sredstava — učestvovati masovne armije.

d) U njemu će termonuklearne rakete imati odlučujuću ulogu, dok će drugi vidovi oružanih snaga imati dopunsku, iako će se konačna pobeda moći da postigne samo sadejstvom svih vidova.

e) Osnovni cilj biće nanošenje masovnih termonuklearnih udara namenjenih za uništenje neprijateljevih nuklearnih sredstava i razaranja političkih i ekonomskih centara od vitalnog značaja kako bi se slomila protivnikova volja za otporom i obezbedila pobeda za što kraće vreme. Zbog toga će se težište bitke preneti u dubinu neprijateljevog borbenog poretka, dosežući do najudaljenijih oblasti.

f) S obzirom na to da savremena borbena sredstva omogućuju postizanje strategijskih ciljeva u vrlo kratkom roku, početni period rata ima odlučujuću ulogu.

g) Uništenje agresora u početnom periodu može da omogući samo ekonomija koja je sposobna da do maksimuma obezbedi razvoj moći oružanih snaga.

Shodno navedenim principima sovjetske oružane snage podeljene su na šest vidova:

1) raketne jedinice strategijske namene, u čijem se sastavu nalaze orbitalne i interkontinentalne rakete, kao i rakete srednjeg dometa, avijacija za daljna dejstva (bombarderska i izviđačka), nuklearne i klasične podmornice-nosači raketa;

2) protivvazdušna i protivraketa odbrana, koja u svom sastavu ima službu VOJIN, sisteme raketa zemlja-vazduh, protivraketa sisteme, presretačku avijaciju, civilnu protivvazdušnu odbranu, a objedinjuje istovremeno i upotrebu presretačke avijacije, pokretnih rampi protivavionskih raketa i trupnih sredstava PVO kopnene vojske i frontovske avijacije;

3-4) vazdušno-kopnene snage; u stvari, kopnena vojska i ratno vazduhoplovstvo su dva odvojena vida, ali su namenjena za zajednička vazdušno-kopnena dejstva; u taj sastav ulaze: taktičko-operativne rakete, kopnena vojska, vazdušnodesantne jedinice (sa svojim vazdušno-transportnim sredstvima) i frontovska avijacija (lovačka, laka bombarderska, izviđačka, itd.);

5) pomorske snage (podmornice, površinski brodovi, neukrcana mornarička pešadija i neukrcano ljudstvo pomorskog vazduhoplovstva), namenjene za samostalne pomorske operacije i za kombinovana dejstva sa vazdušno-kopnenim snagama;

6) organizacija pozadine koja je istovremeno zadužena za logističku podršku u celini i za bezbednost pozadine.²

Oružane snage ostalih zemalja-članica Varšavskog ugovora imaju iste vidove, osim raketnih jedinica strategijske namene, s tim što njihovu osnovu čine kopnena vojska, ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna odbrana, a pomorske zemlje imaju i svoju ratnu mornaricu. U miru ove snage, formalno, egzistiraju kao samostalne, dok bi u ratu u potpunosti bile integrisane u odgovarajuće vidove oružanih snaga SSSR-a.

Posle ovog načelnog opšteg osvrtu, autor prelazi na objašnjenje uloge i namene, organizacije, karaktera i sposobnosti sovjetskih vazdušno-kopnenih snaga.

Vazdušno-kopnene snage Varšavskog ugovora imaju zadatak da brane integritet socijalističkih zemalja, zbog čega moraju biti spremne da odbiju svaki pokušaj agresije oružanih snaga imperijalističkog bloka i „da borbu prenesu na teritoriju agresora radi uništenja njegovih snaga i da na taj način efikasno učestvuju u totalnom poražavanju neprijatelja”.

Zbog toga osnovu snaga KoV i RV čine raketne jedinice operativno-taktičke namene, osposobljene za nošenje nuklearnog punjenja, i to do divizije uključno; klasična artiljerija predstavlja samo njihovu dopunu. Operativno-taktičke rakete imaju zadatak da dopune rezultate raketnih jedinica strategijske namene, da vode borbu sa odgovarajućim sredstvima protivnika, da otvaraju breše u borbenom poretku neprijatelja i time omogućе združenim tenkovskim ili moto-streljačkim jedinicama da duboko prodru u njega, da dovrše što brže uništenje njegovih snaga i ovladaju važnim političkim i ekonomskim centrima. Iz ovoga proističe zaključak da po sovjetskoj sadašnjoj doktrini vatra nije više ta koja podržava pokret, već, naprotiv, pokret treba da koristi i eksploatiše dejstva nuklearne vatre.

² Ovde treba napomenuti da neki zapadni autori, koji se bave istim izučavanjima, u svojim člancima iznose da sovjetske oružane snage imaju pet vidova, i to istih pet koje navodi i Garder, smatrajući da po sovjetskoj doktrini pozadina nema namenu vida. — Prim. S. C.

Koncepcija upotrebe sovjetskih tenkovskih i moto-streljačkih združenih jedinica sažeta je u tri osnovna principa: pokretljivost, koja se ostvaruje masovnim guseničnim borbenim sredstvima, sposobnošću kretanja tenkova i drugih oklopnih vozila po svakom zemljištu i njihovom velikom autonomijom u kretanju (dizel-motori, pomoćni rezervoari), kao i njihovom vrhunskom tehnikom za brzo savladavanje vodenih prepreka; iznenađenje, kome se u svim vidovima borbenih dejstava pridaje prvorazredni značaj, uz isticanje da protivnika treba uvek iznenaditi, ne dozvoljavajući nikako da sopstvene snage budu iznenadene, uz intenzivnu obučenosť kopnenih jedinica da vrlo brzo zauzimaju rastresit raspored i da se koncentrišu, da brzo prelaze iz marševskog u borbeni poredak i da uporno, i do krajnjih granica, eksploatišu dejstvo operativno-taktičke nuklearne vatre; ofanzivnost, koja se sastoji u neprekidnom držanju inicijative, prodoru i uklinjavanju u neprijateljev borbeni poredak — što ujedno predstavlja najbolju odbranu od protivničkih taktičkih oruđa.

Frontovska avijacija ima trostruki zadatak: a) da sadejstvuje raketskim jedinicama operativno-taktičke namene na taj način što će izviđati i otkrivati ciljeve, osmatrati postignute rezultate nuklearnih udara i, po potrebi, dopunjavati dejstvo po pojedinim ciljevima; b) da podržava dejstvo kopnenih jedinica — posebno bliskom vatrom i transportom, i c) da delom snaga učestvuje u protivvazdušnoj odbrani teritorije.

Rezerva vrhovne komande, u čijem se sastavu nalaze združene vazdušnodesantne jedinice, omogućuje izvođenje strategijskih ili operativnih vertikalnih manevara.

Prelazeći na organizaciju sovjetskih kopnenih snaga u vreme mira, autor iznosi da se u njihovom sastavu nalazi oko 120 divizija, od čega 40 tenkovskih i 80 moto-streljačkih; osim toga, tu su još i oko 10 vazdušnodesantnih. Autor pretpostavlja da od ovih 120 divizija 80 imaju punu ratnu formaciju, od kojih se oko 30 divizija nalazi na teritorijama DR Nemačke, Poljske, Čehoslovačke i Mađarske, a oko 40 u zapadnom delu SSSR-a. Sve vazdušnodesantne divizije nalaze se na teritoriji SSSR-a.

Oba tipa divizija su slična u organizacijskom pogledu, a razlikuju se samo po odnosu tenkova i pešadije. Tenkovska divizija ima tri tenkovska i jedan moto-streljački puk (na oklopnim transporterima), sa oko 350 tenkova i 9.000 ljudi. Moto-streljačka divizija ima tri moto-streljačka i jedan tenkovski puk, sa ukupno 200 tenkova i 11.000 ljudi, od kojih samo 2.000 stvarnih pešaka. Svaki tenkovski puk ima po jedan moto-streljački bataljon, a svaki moto-streljački puk po jedan tenkovski bataljon. Oba tipa divizija imaju snažnu pukovsku i divizijsku artiljeriju, i raspolazu bacačima raketa sa nuklearnim punjenjem. Tenkovska divizija je sposobna da u borbi, eksploatišući nuklearna dejstva, napreduje 100 km za 24 časa.

Divizija napada na frontu od 5 do 15 km širine, a dubina dejstva zavisi od breša koje budu stvorene nuklearnom vatrom.

Armija je po sovjetskoj doktrini formacija sa operativno-taktičkom ulogom. Postoje dva tipa armije: tenkovska (sa tri tenkovske i eventualno jednom moto-streljačkom divizijom) i združena (mešovita) sa 3—4 moto-streljačke i u principu jednom tenkovskom divizijom.

U sastavu svake armije nalazi se po jedna brigada taktičkih raketa sa nuklearnim punjenjem koja, uz ostala sredstva divizije, predstavlja veoma značajnu „udarnu snagu”.

Front je operativna formacija, ali ne postoji u vreme mira čak ni kod sovjetskih snaga u Demokratskoj Republici Nemačkoj, što autora navodi na zaključak da, suprotno nekim tvrđenjima, sovjetske oružane snage nisu spremne da dejstvuju „pritisikom na dugme”.

Po proceni autora na centralnom evropskom bojištu postojala bi u prvom ešelonu tri fronta (jedan čisto sovjetski, jedan sovjetsko-nemački i jedan sovjetsko-čehoslovački), kao i jedan front u rezervi (sovjetsko-poljski). Sva četiri fronta bila bi objedinjena pod komandom grupe frontova. Autoru nisu poznate jedinice ojačanja kojima raspolaže front i grupa frontova, osim da se frontovska avijacija nalazi pod komandom fronta i da, verovatno, ima 3—4 raketne brigade operativno-taktičke namene, dometa 200—300 km. Ova grupa frontova raspolaže sada, bez dodatnih ojačanja, sa oko 60 divizija, od čega 25 sovjetskih (10 tenkovskih), sa značajnim raketnim sredstvima operativno-taktičke namene, i sa oko dve vazduhoplovne armije.

Završavajući analizu doktrine i organizacije sovjetskih vazdušno-kopnenih snaga, autor zaključuje da su one namenjene isključivo za jedno ratište, i to evropsko, i za samo jednu vrstu rata — opšti nuklearni. Zato on postavlja pitanje da li one mogu biti upotrebljene i na nekom drugom ratištu i u drugoj vrsti sukoba.

Francuski Institut za strategijske studije, čiji je autor član, smatra da su sovjetske kopnene i vazduhoplovne snage osposobljene kako za dejstvo u opštem nuklearnom, tako i u eventualnom ograničenom nuklearnom ratu. Ostaje da se proanalizira da li su te snage osposobljene za dejstvo i u jednom konvencionalnom ratu u nuklearnim uslovima, a time i dobije odgovor da li su one monovalentne ili polivalentne.

Pre prelaska na direktnu analizu autor daje tri osnovne karakteristike konvencionalnog rata u nuklearnim uslovima³:

prvo, takav rat bi obavezno morao da počne vazdušnom bitkom klasičnog tipa, u kojoj bi protivnici težili da obezbede prevlast u vazduhu pre nego pređu na odlučne kopnene operacije; ovo utoliko više što bi vatrom iz vazduha trebalo ispoljiti glavni pravac dejstva, jer se velike kopnene koncentracije u takvim uslovima ne mogu ostvariti;

drugo, kopnene snage će se vratiti koncepciji da „vatra podržava pokret”, jer neće biti nuklearne vatre koju bi trebalo da eksploatišu;

treće, latentna nuklearna pretnja neće dopuštati klasičnu koncentraciju jedinica ni u napadu ni u odbrani, a to će ih primorati na izvođenje manevara na širokim frontovima, uz vrlo brza prikupljanja radi izvođenja iznenadnih i brzih obilazaka i okruženja.

S obzirom na ovakve karakteristike rata konvencionalnim sredstvima u nuklearnim uslovima (kao jedne od mogućnih hipoteza eventualnog rata), autor smatra da sovjetske vazdušno-kopnene snage nisu potpuno prilagođene ovakvom ratu, upravo zbog toga što su bile ori-

³ To je rat u kome ne bi došlo do upotrebe nuklearnih borbenih sredstava. Međutim, to više ne bi bio povratak na stari, čisto konvencionalni rat, jer bi i pored prećutnog sporazuma da se ta sredstva ne upotrebljavaju uvek postojala latentna opasnost da ona ipak budu upotrebljena.

jentisane na opšti termonuklearni rat. On ističe da će sovjetsko vojno rukovodstvo verovatno biti prinuđeno da, rukovodeći se navedenim karakteristikama, izvrši izvesne revizije u dosadašnjoj koncepciji upotrebe ovih snaga.

U pogledu vazdušne bitke kojom bi počeo jedan ovakav rat, autor ocenjuje da je sovjetsko ratno vazduhoplovstvo, odnosno njegova frontovska avijacija već danas i kvantitativno i kvalitativno sposobna da vodi jednu ovakvu bitku, ali da je verovatno potrebno da ova bitka bude uvedena i u zvanična načela upotrebe i usvojena kroz obuku i vežbe. On dalje pretpostavlja da bi nadležnost u pogledu komandovanja u ovoj bici bila u rukama komandanta teritorijalne vazdušne odbrane.

Sadašnja klasična vatrena moć kojom raspolažu združene jedinice sovjetske kopnene vojske obezbeđuje lako prilagođavanje potrebama ranije koncepcije da vatra podržava pokret. Ipak je, smatra autor, potreban izvestan period prilagođavanja u obuci starešina i trupe s obzirom na njihovu dugogodišnju obuku isključivo u uslovima upotrebe nuklearnih sredstava, odnosno primene usvojene nove koncepcije da pokret prati vatra.

Najozbiljniju teškoću u prilagođavanju uslovima ovakvog rata autor vidi u malobrojnosti prave pešadije u sovjetskim divizijama, što im ograničava mogućnost nanošenja jakih udara — s obzirom na to da ovaj rat ne dozvoljava velike koncentracije. U isto vreme, sistematsko nastojanje da se ostvari neprekidan neposredni dodir — kao najbolje sredstvo odbrane od latentne nuklearne opasnosti — u ovim uslovima znatno povećava mogućnost kontramanevara protivničkih snaga.

Iz ove kratke i dosta načelne, mada vrlo interesantne analize autor izvlači zaključak da sovjetske vazdušno-kopnene snage nisu polivalentne, te da će sovjetsko, kao i zapadno komandovanje, morati pristupiti i intelektualnom i tehničkom prilagođavanju svojih vazdušno-kopnenih snaga jednom specijalnom obliku operacija u kome će odlučujući faktor uspeha predstavljati okretnost i brzina manevra. Ova vrsta veoma razvijenog pokretnog rata podseća pomalo na izvesne faze ruskog građanskog rata kada je dolazilo do masovnog angažovanja lake konjice. S obzirom na brojnu jačinu tenkova i klasične artiljerije, njihovu pokretljivost i manevarsku sposobnost, kao i ofanzivni duh, autor zaključuje da bi se sovjetske tenkovske i moto-streljačke kopnene jedinice ipak mogle brzo prilagoditi zahtevima jednog konvencionalnog rata u nuklearnim uslovima.

S. C.

RAZMIŠLJANJA O SAVREMENOJ ODBRANI OBALE

U uvodnom delu članka¹ autor iznosi, uglavnom, geografske podatke o granicama Italije, od kojih se ona duž obale proteže u dužini od preko 8.000 km. Kao što je poznato, ovu zemlju zapljuskuju tri mora, dok samo manji deo državnih granica ide kopnom i sačinjava ga planinski masiv Alpa. U prošlosti dugo se smatralo da Italija, u pogledu svojih granica, odnosno bezbednosti državne teritorije i očuvanja svoje nezavisnosti, ima vrlo povoljne prirodne uslove i da ovakve granice predstavljaju njeno posebno preimućstvo.

Alpski planinski sistem, zbog teške prohodnosti i surovosti, predstavljao je u prošlosti, a to je u znatnoj meri i danas, pravi granični bedem, pa ako je trebalo organizovati odbranu zemlje sa te strane, to je bilo lako izvodljivo zbog relativno male širine granice i malog broja pravaca koji preko grebena Alpa vode u Italiju. Odbrana obale je u to vreme bila zapostavljena, jer sa mora nije pretela nikakva opasnost, pogotovu što su potencijalni napadači raspolagali vrlo slabim pomorskim snagama i što su jačanju svojih mornarica dugo vremena poklanjali minimalnu pažnju. Analogno tome nije se ni pojavljivala potreba za sopstvenom organizacijom odbrane obale i takva shvatanja su trajala prilično dugo.

Posle kraćeg istorijskog preseka razvoja ovog problema, autor prelazi na današnjicu i ističe da problem odbrane obale, u stvari, nije nov, ali je uvek aktuelan, pogotovu zbog samog geografskog oblika Italije, koja se proteže u vidu „čizme”, bez velike širine, a uz to se mnogi važni objekti zemlje nalaze na maloj udaljenosti od obale. Zbog svega toga obala predstavlja „otvorenu granicu” i ta činjenica nameće potrebu za efikasnim odbrambenim sistemom, podešenim baš takvim prirodno-geografskim karakteristikama zemlje.

Autor je mišljenja da odbranu obale sačinjava „ukupnost priprema i dejstava u okviru unutrašnje odbrane teritorije, sa ciljem da se otkriju, zaustave i spreče pomorsko-desantne operacije i prepadi”.

U pogledu snaga i sredstava koje treba upotrebiti, bez obzira da li se radi o napadnim operacijama „velikih razmera” ili manjim

¹ *La difesa costiera. Idee per una moderna impostazione concettuale ed una efficace organizzazione.* Ten. Col. f. Vladimiro Durante, „Rivista militare”, Italija, februar 1969. god.

desantnim dejstvima i prepadima, koncepcija predviđa dve faze prilikom odbrane obale: daljnu i blisku odbranu obale. U svakoj od ovih faza postoje dve varijante u pogledu angažovanja snaga. Jedna je — ove snage neprekidno treba da izvršavaju zadatke „obezbeđenja” (kontrolisanja), „traženja i uspostavljanja dodira” sa neprijateljem, a druga — da se svim raspoloživim snagama i sredstvima interveniše, „napada i uništava” neprijatelj. U stvari, jedna faza je „preventivna”, a druga „represivna” (faza suzbijanja, sprečavanja). To, međutim, ne znači da snage koje učestvuju u obezbeđenju (kontrolisanju) treba da izbegavaju direktno angažovanje. Naprotiv, u povoljnim okolnostima one mogu i moraju preduzeti i direktan napad.

Razmatrajući osnovne principe daljne odbrane obale, autor ističe da treba težiti „lokalizovanju” opasnosti što je moguće dalje od obale, široko primenjujući „izviđačka” dejstva na moru ili u vazduhu u svrhu otkrivanja formacija napadača, izolovanja pojedinih njegovih delova i preduzimanja mera da se oni unište. Snage čija se upotreba predviđa u ovoj situaciji pripadaju ratnoj mornarici i ratnom vazduhoplovstvu. To moraju biti, posebno što se tiče mornarice, sredstva koja se odlikuju velikom brzinom, samostalnošću za vođenje borbe i snažnom vatrenom moći. Neobično je važno da između angažovanih jedinica ova dva vida oružanih snaga postoji najtešnja operativna povezanost i sadejstvo. Njihova dejstva, ističe autor, ne smeju imati periodičan karakter, niti se planirati od slučaja do slučaja, već moraju biti konstantna i u periodu pojave opasnosti i prilikom uspostavljanja dodira s neprijateljem, kao i preduzimanja mera za usporavanje njegovog nastupanja, da bi se na osnovu toga moglo organizovano prići narednim, odlučujućim odbrambenim dejstvima. Između faktora važnih za organizovanje daljne odbrane obale autor posebno ukazuje na „jedinstvo upotrebe snaga” i smatra ga karakterističnim, s obzirom na to da se na njemu zasniva celokupan sistem odbrane.

Svakoj borbenoj grupi koja izvršava posebne zadatke određeni su „sektori dejstva”. Otkrivanje i lokalizovanje neprijatelja u jednom od ovih sektora izvodi se na dva načina: ako je odnos snaga povoljan u korist delova koji brane obalu, onda oni napadaju i teže da neutrališu i unište neprijatelja; ako je taj odnos nepovoljan za branioca, onda on, u granicama mogućnosti, održava borbeni dodir dok ne pristignu jače vazdušno-pomorske snage, o čemu odlučuje pretpostavljena komanda odgovorna za taj sektor. Osnovno je da planiranje, organizovanje i preduzimanje odgovarajućih mera spada u nadležnost pretpostavljenih teritorijalnih komandi, koje za ovo obrazuju jednu združenu, mešovitu komandu, u kojoj se nalaze predstavnici sva tri vida oružanih snaga.

Pod pojmom bliska odbrana obale podrazumevaju se dejstva u priobalnom pojasu širine nekoliko kilometara. Ovaj je pojas podeljen na sektore, a na čelu svakog od njih je komanda sektora; njihova veličina zavisi od osetljivosti zone. Tako, na primer, ako je u vezi sa nekom pomorskom bazom, taj sektor može biti znatno uži. U ovom slučaju kada se brani jedan pojas koji sačinjavaju dva elementa — more i kopno, neobično je važna tesna povezanost pomorskih i kopnenih snaga i stapanje ta dva vida u jednu organsku celinu.

Obrana obale predstavlja jedan deo aktivnosti iz okvira „unutrašnje odbrane teritorije” i zbog toga je usko povezana sa vojnim komandama teritorije, zone i provincije koje imaju celokupnu odgovornost za unutrašnju odbranu teritorije — u obimu svoje nadležnosti. Međutim, zbog kompleksnih, delikatnih i značajnih zadataka vezanih za odbranu obale, u članku se ističe potreba formiranja jedne komande koja bi se isključivo bavila ovim specifičnim zadatkom. To ne bi trebalo da bude nezavisna i posebna komanda, već da ulazi u sastav veće komande. Drugim rečima, u okviru svake vojne komande teritorije, zone ili provincije obrazuje se, u slučaju potrebe, jedna komanda kojoj bi bili određeni posebni zadaci vezani za odbranu obale, što će zavisiti od stepena nadležnosti.

U okviru jedne provincije, kojoj pripada u nadležnost i odbrana dela obale, za razliku od provincija koje nemaju „izlazak na more”, postoje „sektori” različite širine i dubine, na čelu kojih se nalazi „komandant obalskog sektora”. To može biti oficir kopnene vojske, ratne mornarice ili ratnog vazduhoplovstva, što zavisi od toga koji vid preovlađava u okviru tog sektora. Ako u jednoj provinciji postoji samo jedan sektor, u okviru pretpostavljene komande za unutrašnju odbranu teritorije treba obrazovati „komandu obalskog sektora provincije”, a ako ih je više — onda „komandu obalskih sektora provincije”.

U pogledu organizacije i nadležnosti, autor daje sledeću podelu: komanda obalskog sektora provincije (ili komanda obalskih sektora provincije) nalaziće se u okviru vojne komande provincije; komanda obalskog međusektora — u okviru vojne komande zone; obalska teritorijalna komanda — u okviru vojne komande teritorije. Svaka od navedenih obalskih komandi raspolagaće u svom okviru zajedničkim, više ili manje složenim organom (zavisno od stepena nadležnosti), sastavljenim od predstavnika sva tri vida oružanih snaga.

Koliko su važni planiranje i usklađenost rukovođenja dejstvima namenjenih odbrani obale, isto toliko je važna izgradnja potpunog sistema prethodnog obezbeđenja obale i otkrivanja namera neprijatelja. Da bi se to postiglo, odnosno da bi se zagarantovala što veća bezbednost, potrebno je angažovati daleko veće ljudstvo, jednom rečju ceo narod kako bi se obezbedila celokupna obala zemlje. Iako radar, kako to ističe autor, ne predstavlja nov pronalazak, on može imati široku primenu na kopnu, na moru i u vazduhu i njegove prednosti mogu se iskoristiti i uključiti u najširu mrežu radarskog sistema, organizovanu duž čitave obale, koja će u svako doba dana i noći i u svim atmosferskim uslovima biti u stanju da otkriva namere neprijatelja i opasnosti od pomorskih ili vazdušnih desanata.

Svi ostali elementi odbrambenog sistema su dopunski. Lake i brze plovne jedinice ratne mornarice, izviđački avioni i helikopteri KoV-a, ratne mornarice i vazduhoplovstva, patrole obalske policije, finansi, graničari i sl., sve se to može lako uklopiti u celokupni odbrambeni sistem obale — ukoliko samo neprijatelj ne uspe da iznenadi, tj. da ne bude na vreme otkriven. To znači da izviđačko-obaveštajna aktivnost, najtešnja povezanost i sadejstvo vidova oružanih snaga i efikasno korišćenje savremene tehnike i elektroničke mogu zadovoljiti povećane potrebe komandi i jedinica u pogledu pravovremenog obaveštavanja.

Posebno je važno da su sve jedinice na moru, kopnu i u vazduhu povezane u jedinstven sistem veze, kojim rukovodi operativni centar komande.

Kada se ustanovi da neprijatelj priprema napad jačim snagama, koje određene jedinice za zaštitu obale nisu u stanju da zaustave, onda se uzimaju potrebne snage iz organskog sastava jedinica podređenih komandi za unutrašnju odbranu teritorije. Ukoliko i ove snage nisu dovoljne da se suprotstave neprijatelju, traži se direktno angažovanje ostalih operativnih snaga, ili samo nekih njihovih delova, što spada u nadležnost pretpostavljene komande.

Na kraju autor naglašava da mu nije bio cilj da se u ovom članku upušta u razmatranja konkretnih pitanja, već samo da istakne one osnovne elemente na kojima se zasniva odbrana obale, pa su zbog toga i njegova razmatranja data prilično uopšteno i šematski. On ističe da je siguran u to da u ovako prikazanoj organizaciji odbrane obale ne može doći ni do kakvog nerazumevanja ili „konflikta” u pogledu nadležnosti.

Postojećom organizacijom odbrane italijanske obale pitanje komandovanja i rukovođenja je u potpunosti rešeno. Tačno se zna koje se snage i kada mogu upotrebiti i ko je nadležan za njihovu upotrebu. Odbrana obale, kao što je to već ranije istaknuto, ima dve faze: daljnu odbranu obale i blisku. U nadležnosti i odgovornost komande odgovorne za prvu fazu (to je, u osnovi, mornarička komanda) spadaju, uglavnom, sledeći zadaci: studiranje problema odbrane obale u svim njegovim mnogostrukim aspektima; utvrđivanje sa komandama ratnog vazduhoplovstva koje snage i sredstva se mogu upotrebiti; određivanje sektora dejstva i zadataka; odlučivanje o oblicima i načinu upotrebe snaga; utvrđivanje sa komandama kopnene vojske osnovnih elemenata sadejstva (za „daljnu” i za „blisku” odbranu obale); izrada odgovarajućih planova dejstva, kao i normi utroška materijalnih sredstava. Mešoviti organi komandi koje postoje u okviru sektorske komande provincije, zone ili teritorije rade na zadacima: podele obale po sektorima; odlučivanja o upotrebi i jačini jedinica i sredstava — u zajednici sa zainteresovanim komandama mornarice, vazduhoplovstva i kopnenih snaga; određivanja sredstava i normi za obuku, kako u miru tako i u slučaju pojave opasnosti, radi stvaranja efikasnog jedinstva svih elemenata koji se uklapaju u jednu celinu o okviru organizacije bliske odbrane obale.

A. R.

VOJNI GLASNIK Br. 7—8/69.

Potpukovnik Stevan Gagić: *Zaprečavanje protivtenkovskih rejonu i položaja*

Pukovnik Milan Golubović: *O organizaciji i izvođenju pokazno-metodskih vežbi*

Major Janko Rozman: *Mere sigurnosti pri izvršenju artiljerijskih gađanja*

Potpukovnik Josip Stanišić: *Čelna izvidnica*

Potpukovnik Zdravko Erić: *Upravljanje i rukovanje vatrom divizionu u prostoj primeni početnih elemenata*

Pored ovoga, *Vojni glasnik* u ovom broju donosi i tri interesantna priloga iz španskog građanskog rata — povodom pedesetogodišnjice SKJ, zatim rubrike „Sa vijetnamskog ratišta” i „Iz inostranih armija”.

VAZDUHOPLOVNI GLASNIK Br. 3/69.

General-major Nikola Lekić: *Priprema pilota po zadacima borbenog osposobljavanja*

Potpukovnici Muhamed Sadiković i Zoran Teodorović: *Savlađivanje zone dejstva RJ PVO i PAA*

Pukovnik Anton Požeg: *Jedinice VOJIN u borbi protiv vazdušnih desanata*

Pukovnik Miroslav Boras: *Dejstvo RJ PVO po vazdušnom desantu za vreme spuštanja*

Potpukovnik Čedomir Jovanović: *Izviđanje vremena iz vazduha i korišćenje podataka za obezbeđenje letenja*

Pored ovoga, *Vazduhoplovni glasnik* u ovom broju donosi i druge interesantne priloge i uobičajene rubrike „Iz stranih RV” i „Vesti i novosti”.

VOJNOSANITETSKI PREGLED Br. 5/69.

B. Kandić i sar.: *Suđsko-psihijatrijski aspekti veštačenja krivičnih dela vojnih lica počinjenih u akutnim alkoholisanim stanjima*

D. Đorđević i sar.: *Elektroencefalografsko dijagnostikovanje tumora mozga*

M. Lutovac: *Prilog izučavanju akustičke traume i njene evolucije*

N. Dekleva i sar.: *Izolovani prelomi skapule*

M. Milojković: *Akutne gnojne infekcije submandibularne lože*

Pored ovoga, *Vojnosanitetski pregled* u ovom broju donosi i rubrike „Kazuistika”, „Seminar praktičkog lekara”, „Kongresi i konferencije” i „Referati”.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK Br. 5/69.

Đorđe Brnović, dipl. maš. inž.: *Laki remont, vanredni i specijalni pregledi JC-uređaja ICUV-M63A i ICUV-M66*

Kap. I kl. Časlav Rančić: *Organizacija održavanja moto-tehnike u poljskim uslovima*

Kap. I kl. Milorad Vuković: *Mogućnost primene normativa vremena i nagrađivanja po učinku u radionicama srednjeg remonta na inženjerskim pogonima*

Kapetan Ratko Stojanović, magistar tehničkih nauka: *Prilog problemu dinamike građevinskih konstrukcija*

Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi i druge stručne priloge, kao i naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK Br. 6/69.

Kapetan I kl. Vitomir Miladinović, dipl. inž.: *Organizacija transporta materijalnih sredstava*

Potpukovnik Milorad Radenović: *Osvrt na članak „Organizacija snabdevanja i sistem dotura municije taktičkim jedinicama u borbi*

Potpukovnik Dušan Ninković: *Neka pitanja automatske obrade podataka materijalnog poslovanja*

Potpukovnik Jože Colarić: *Univerzalni sporogoreći štapin — unikord*

Major Slavčo Hristov, dipl. inž.: *Uticaj zemljišta na izvođenje i stabilnost objekata poljske fortifikacije*

Pored ovoga, *Vojnotehnički glasnik* u ovom broju donosi i druge priloge, kao i rubrike „Prikazi domaćih knjiga” i „Naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa”.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED Br. 4/69.

Josip Broz Tito: *Pedeset godina revolucionarne borbe komunista Jugoslavije*

Pukovnik Božo Šašić: *Reformisanje organizacije SK u JNA stvara povoljnije uslove za njeno jače angažovanje i na armijskim ekonomskim problemima*

Kapetan I kl. Milovan Milošević, magistar organizacionih nauka: *Razmišljanje o tehnologiji sistema i metodologiji perspektivnog planiranja u Armiji*

Kapetan I kl. Desimir Deljanin: *O praćenju i analizi nekih troškova obuke u Armiji*

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* u ovom broju donosi i rubrike »Pitanja iz prakse«, »Prikazi iz inostranih vojnih časopisa i drugih publikacija«, »Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti«, »Bibliografija«.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED Br. 5/69.

Potpukovnik Franjo Svinjarić, dipl. ekonomista: *Nova sistematska rešenja u radu vojnih ustanova koje posluju po kvotnom načinu finansiranja*

Marica Mikić, dipl. ekonomista: *Tržište i cene kod nas*

Pukovnik Stanko Vuković, dipl. ekonomista: *Neki problemi nabavke u Armiji*

Major Nikola Čubra, magistar ekonomije: *Grafički metod optimizacije u tehnici mrežnog planiranja (TMP)*

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* u ovom broju donosi i rubrike »Pitanja iz prakse«, »Iz istorije ratnog snabdevanja«, »Prikazi iz inostranih vojnih časopisa i drugih publikacija«, »Ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti« i »Bibliografija«.